

Sygn. akt V CSK 231/14

POSTANOWIENIE

Dnia 5 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Zakładu Instalacji Sanitarnych i Robót Inżynieryjnych "S."

Sp. z o.o. w R.

przeciwko Gminie O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 lutego 2015 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 7 stycznia 2014 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 7 stycznia 2014 r. Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie strony powodowej Zakładu Instalacji Sanitarnych i Robót Inżynieryjnych S. Sp. z o.o. w R. od postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 12 listopada 2013 r., którym na podstawie art. 1165 § 1 k.p.c. odrzucony został pozew przeciwko Gminie O. o zapłatę odsetek, na skutek skutecznego podniesienia przez stronę pozwaną zarzutu zapisu na sąd polubowny. Sąd Apelacyjny oddalając zażalenie podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonane przez Sąd pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił zaskarżonemu postanowieniu naruszenie art. 1165 § 1 k.p.c. w związku z art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz postanowienia ogólnych warunków umowy, stanowiących integralną część umowy między stronami przez rozszerzającą wykładnię zapisu na sąd polubowny; art. 1168 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie w sytuacji utraty mocy zapisu na sąd polubowny; z tego samego względu naruszenie art. 1168 § 2 *in fine* w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. i nieuwzględnienie nieważności postępowania; art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 20 k.p.c. przez przyjęcie, że dochodzone pozwem roszczenie ma charakter akcesoryjny w stosunku do roszczenia poprzednio dochodzonego przed sądem polubownym. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia, a także postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrując w pierwszej kolejności kwestię charakteru prawnego roszczenia o odsetki należy opowiedzieć się za powszechnym jego traktowaniem jako roszczenia o świadczenie uboczne względem roszczenia o dług główny, zależne od niego i dzielące jego losy, określane zatem trafnie mianem roszczenia akcesoryjnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1992 r., III CZP 86/92, OSNC 1993, nr 1-2, poz. 17). Jako takie jest uprawnione tylko w razie zasadności dochodzenia długu głównego. Akcesoryjność dotyczy jednak tylko

chwili powstania roszczenia o odsetki, później mają już one charakter samodzielny (samoistny) wobec roszczenia głównego i mogą być dochodzone oddzielnie, a nawet niezależnie od wytoczenia powództwa o roszczenie główne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 1990 r., I PR 168/90, OSNC 1991, nr 1, poz. 16). Skarżący kwestionujący wykładnię art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 20 k.p.c. dokonaną przez Sądy pierwszej i drugiej instancji mieliby rację wtedy, gdyby kwestionowane było w ogóle dochodzenie roszczenia o odsetki w odrębnie wszczętym postępowaniu o zapłatę odsetek. Jednakże w zaskarżonym orzeczeniu chodziło tylko o właściwość sądu polubownego do rozpoznania sprawy odsetek ze względu na niekwestionowaną taką właściwość w stosunku do zasądzenia długu głównego przez sąd polubowny. Zarzut skarżących nie jest więc zasadny co do swej istoty.

Podobnie, nie jest zasadny zarzut skargi kasacyjnej, że zaskarżone postanowienie naruszyło art. 1165 § 1 k.p.c. w związku z art. 65 k.c. na skutek przyjęcia wykładni rozszerzającej zapisu na sąd polubowny i objęcia nim wbrew woli stron wyrażonej w ogólnych warunkach umowy, stanowiących integralną część tej umowy, także roszczenia o odsetki, a to nie było objęte zapisem. Jednakże typowe jest i wynikające z charakteru roszczenia o odsetki oraz z ubocznego świadczenia realizującego to roszczenie wobec długu głównego, że w umowach nie potrzeba zawierać osobnych postanowień dotyczących takich roszczeń i świadczeń. Skoro dzielają one losy roszczeń i świadczeń głównych, to jest zrozumiałe, że dotyczą ich także te postanowienia, które odnoszą się do świadczeń głównych. Reguła ta ma zastosowanie również w przypadku zapisu na sąd polubowny. Dopiero gdyby chciało się przez umowę wyłączyć świadczenie o odsetki, zrzec się odsetek albo nimi rozporządzić, to wymagałoby to stosownego postanowienia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2002 r., IV CKN 1430/00, OSP 2003, nr 9, poz. 118 i z dnia 22 listopada 2006 r., V CSK 299/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 143).

Jeżeli wnoszący o zasądzenie zapłaty nie dochodzi jednocześnie świadczenia o odsetki za opóźnienie, także dlatego, że opóźnienie to powstanie dopiero wskutek niewykonania w terminie orzeczenia sądu arbitrażowego, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie, to roszczenie o odsetki może być dochodzone w odrębnym

postępowaniu. Postępowanie to podlega temu samemu trybowi postępowania, któremu podlegało dochodzenie roszczenia głównego. Z tych względów skarżący niesłusznie zakwestionował obejmowanie zapisem na sąd polubowny także roszczenia o odsetki i w niniejszej sprawie nie doszło do nieuzasadnionego prawnie rozszerzenia zapisu na sąd polubowny w rozumieniu art. 1161 § 1 k.p.c., co miało się wyrazić zarzuconym w skardze naruszeniem z tej przyczyny przez zaskarżone postanowienie art. 1165 § 1 k.p.c. Dla sformułowania takiego wniosku nie ma znaczenia, że nastąpiło prawomocne rozstrzygnięcie długu głównego w postaci orzeczenia Sądu Arbitrażowego przy Regionalnej Izbie Gospodarczej w O. i zasądzona została na rzecz skarżącego kwota ponad 750 tysięcy złotych z tytułu wynagrodzenia za roboty budowlane, którą pozwana Gmina O. zapłaciła, wykonując to orzeczenie dopiero po $\frac{3}{4}$ roku; z tego opóźnienia wyniknęły wysokie odsetki dochodzone pozewem w niniejszej sprawie.

Mimo uznania, że zapis na sąd polubowny dokonany w umowie stron obejmował również roszczenie o zapłatę odsetek, które mogło być dochodzone w odrębnym postępowaniu jako roszczenie samodzielne, to skarga kasacyjna strony powodowej zasługuje na uwzględnienie z uwagi na treść i skutki prawne o jakich stanowi art. 1168 k.p.c. Przepis ten dotyczy utraty mocy prawnej zapisu na sąd polubowny, zarówno wtedy, gdy niemożliwe jest wyznaczenie składu sądu polubownego (§ 1), jak i wtedy, gdy rozpoznanie sprawy w ramach sądu polubownego okazuje się niemożliwe (§ 2). Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że umowa o roboty budowlane została wykonana i wprawdzie to nie oznacza, jak twierdzi skarżący, że zapis na sąd polubowny nie obejmował roszczeń związanych z jej nienależytym wykonaniem, a więc wychodzących już poza czas prowadzenia robót budowlanych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 311/08, nie publ. oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 sierpnia 1997 r., I Acz 756/97, Prawo Gospodarcze 1998, nr 2, s. 44), ale z treści umowy stron i przewidzenia w niej sposobu załatwiania sporów wynika niemożliwość rozpoznania obecnie roszczenia o należne odsetki przez wybrany w tej umowie sąd arbitrażowy. Ma rację skarżący, przytaczając treść postanowień umownych, według których procedura rozstrzygania sporów powstałych w toku wykonywania robót wymagała w ciągu czternastu dni od powstania sporu

przedłożenia Zarządzającemu (czyli Inżynierowi Kontraktu) pisemnego wniosku strony umowy o rozstrzygnięcie sporu. Jako pierwszą instancję do rozpoznania tego sporu określono w umowie komisję rozjemczą z powołaniem rozjemcy w razie braku porozumienia, a w przypadku nie zaakceptowania rozstrzygnięcia rozjemcy, skierowania sprawy do sądu polubownego. Skarżący dowodzi, że od kilku lat nie ma już Inżyniera Kontraktu, którego zadaniem był nadzór nad realizacją robót i administrowanie umową, więc nie ma podmiotu określonego umową, do którego można by skierować spór o zapłatę odsetek i który by mógł wszcząć procedurę wraz z powołaniem arbitrów.

Rozpoznając sprawę Sąd drugiej instancji w ogóle tej kwestii nie analizował. Jeśli jednak twierdzenia skarżącego są zgodne ze stanem rzeczy przedstawianym w skardze i nie jest możliwe rozpoznanie sprawy powoda o zapłatę odsetek przez stronę pozwaną przez wskazany w umowie sąd polubowny, to są spełnione przesłanki określone w art. 1168 § 2 *in fine* k.p.c. Jeżeli zatem rozpoznanie sprawy przez sąd polubowny, zgodnie z dokonanym zapisem na ten sąd okazuje się niemożliwe albo ze względu na niemożność wyznaczenia arbitrów, albo z powodu okoliczności uniemożliwiających rozpoznanie sprawy w ramach sądu polubownego wskazanego w zapisie lub w razie wystąpienia obu tych przesłanek łącznie, jak w rozpoznawanej sprawie, a brak jest innych postanowień stron w umowie, to zgodnie z art. 1168 k.p.c. zapis na sąd polubowny traci moc *ex lege* (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 1994 r., II PR 251/64).

Mając na względzie art. 1165 § 2 k.p.c. niezasadne było odrzucenie pozwu w niniejszej sprawie na podstawie § 1 tego artykułu. Ponadto zaskarżone postanowienie pozbawiło powoda możliwości obrony jego praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) w odniesieniu do roszczenia o odsetki, wynikającego z wielomiesięcznego opóźnienia przez pozwanego w spełnieniu wymagalnego świadczenia pieniężnego.

W tym stanie rzeczy należało na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzec jak w sentencji, rozstrzygając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.